

In 'De Splijtzwam' laat De Levende Natuur experts de degens kruisen. In deze editie pleit paleontoloog Dick Mol voor het stoppen met de herintroductie van paarden in laag-Nederland, bij wijze van reconstructie van 'oorspronkelijke ecosystemen'. Ecoloog en 'rewilder' Wouter Helmer stelt dat paarden wel degelijk in Nederlandse ecosystemen thuishoren.

"Het wilde paard stierf sinds de

Dick Mol:

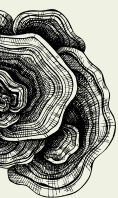
"Er zijn geen bewijzen dat hier wilde paarden waren na de ijstijd"

Tot het einde van de laatste ijstijd, grofweg tienduizend jaar terug, was Nederland voor het grootste deel bedekt met een koude, droge steppe. Op die zogenoemde 'mammoetsteppe' liepen behalve heel veel mammoeten ook wisenten, reuzenherten, hyena's, sabeltandkatten en vooral erg veel paarden. Dat weten we omdat de fossiele resten van die dieren in grote hoeveelheden worden gevonden op de bodem van de Noordzee. Dat was toen droog land. De paarden liepen bij wijze van spreken zonder enig probleem van Amsterdam naar Londen, gingen daar ook dood, en worden nu door vissers opgevist. Ook bij zandsuppleties komen enorm veel fossielen uit de laatste ijstijd boven water. De situatie veranderde toen de temperaturen rezen en 'Doggerland' onder water verdween om de huidige zuidelijke Noordzee te vormen. Laag Nederland werd toen vooral nat en zompig. Ook uit die tijd kennen we nog heel veel fossielen, bijvoorbeeld van herten en bevers. Maar goed gedateerde fossiele resten van paarden zijn uit die tijd nagenoeg onbekend. Bij een recente inventarisatie door de Rijksuniversiteit Groningen werd onder negentien fossielen van paarden welgeteld één exemplaar gevonden dat jonger was dan elfduizend jaar: een kies uit het jaar 1065, maar toen liepen hier dus al Romeinen met gedomesticeerde paarden voor hun wagens. Andere jonge fossielen betreffen waarschijnlijk artefacten, die mogelijk door handel met

het Europese achterland hier zijn gekomen. Uit een vindplaats bij Almere zijn fossiele resten van paarden uit de late steentijd gevonden, maar dat bewijst dus geenszins dat hier na de laatste ijstijd wilde paarden hebben gelopen. Uit andere streken is bekend dat paarden niet goed met al te natte omstandigheden overweg kunnen. Ziekten als hoefbevangenheid komen vaker voor op drassige ondergrond. Het zou dus niet vreemd zijn om te concluderen dat de paarden het na het aflopen van de koude, droge tijd hogerop hebben gezocht. Zolang er geen onomstotelijk bewijs is dat paarden hier in de afgelopen tienduizend jaar ook gewoon als wilde dieren voorkwamen, kun je dus niet anders concluderen dan dat paarden niet als 'oerdieren' in postglaciaal laag-Nederland thuishoren. Het is tegenwoordig heel gebruikelijk dat natuurbeheerders grote grazers inzetten, enerzijds om hen zelf werk uit handen te nemen, maar anderzijds ook om oorspronkelijke natuur te herstellen. Met de wetenschap van de 'fossil record' in het achterhoofd, is dat laatste in mijn ogen een drogreden. De huidige wilde Nederlandse natuur – of wat daarvan over is – heeft zich ontwikkeld in afwezigheid van wilde paarden. Introduceer gerust herten, runderen, bevers en wat al niet meer, wanneer je het oorspronkelijke systeem wilt nabootsen, maar houd paarden vooral waar ze sindsdien thuishoren: in een omheinde weide bij een boer of een ruiter."

Konikpaard in de Millingerwaard van de Gelderse Poort. (Foto: Koos Dijksterhuis)

laatste ijstijd uit in Nederland"

Wouter Helmer:

"Het huidige ecosysteem herinnert zich het paard"

"De discussie die Mol aanzwengelt, is voor mij geen onbekende. Ook in Noord-Amerika woedt al lange tijd een fel debat over de al dan niet natuurlijke aanwezigheid van wilde paarden sinds de laatste ijstijd. Ook daar zijn nauwelijks fossiele resten van postglaciale paarden bekend en worden de verwilderde mustangs, die er sinds de zestiende eeuw rondlopen, als exoten beschouwd. Maar volgens mij worden hierbij enkele denkfouten gemaakt. Allereerst is de grens van tienduizend jaar natuurlijk arbitrair. Zeker, rond die tijd gingen de temperaturen flink omhoog, maar er ontstond niet ineens een totaal nieuw ecosysteem. Eerder een variatie op een landschap zoals we dat veel eerder ook al in Europa hadden gezien, en toen ook mét paarden. De oorspronkelijke bewoners van Noord-Amerika zeggen het volgens mij heel mooi: 'Het gras herinnert zich het paard'. In iets hardere, ecologische termen kun je ook zeggen: het ecosysteem heeft zich ontwikkeld in de aanwezigheid van paarden en dat is niet pas tienduizend jaar terug begonnen. Dat is een continuüm dat al heel veel eerder begon. Wel is het waarschijnlijk dat menselijke jachtdruk en concurrentie met huisdieren het Europese wilde paard na de laatste ijstijd sterk in aantal hebben teruggedrongen. Ook is het aannemelijk dat Nederlandse veengebieden niet tot de favoriete biotopen van wilde paarden behoorden. Dat neemt niet weg dat grote delen van ons land zeer aantrekkelijk zijn

gebleven voor wilde paarden. Het gedrag en de gezondheid van de huidige kuddes paarden in deze gebieden en de wijze waarop honderden andere soorten daarvan profiteren, ondersteunt het idee van co-evolutie. Bovendien: het ontbreken van bewijs voor wilde paarden bewijst niet het ontbreken van wilde paarden. Recent zijn in het Deense laagland veel fossiele resten van wilde paarden gevonden van zo'n vijfduizend jaar oud. Misschien hebben we nog niet goed gezocht. In Noord-Amerika is bijvoorbeeld gebruik gemaakt van fossiel dna. Het is met die techniek al mogelijk om resten van genetisch materiaal dat verschillende dieren in het milieu achterlaten, te analyseren en op soortnaam te brengen. Op die manier is uit de fossiele bodem van Yukon, in Canada een prachtig palet van wilde dieren gereconstrueerd. Er kwamen daar twee opvallende resultaten naar boven: mammoeten liepen enkele duizenden jaren langer in Noord-Amerika rond dan de klassieke fossiele bewijzen aantonen. En ook na de ijstijd liepen daar nog heel lang paarden rond. Ik zou het geweldig vinden wanneer we dergelijk onderzoek ook hier konden doen. Tot die tijd wil ik mij eigenlijk niet bezighouden met haarkloverij of het wilde paard hier nou tót, of ook ná tienduizend jaar terug rondliep. Ecologisch is het niet zo relevant. Ik denk dat het natuurlijke ecosysteem van grote delen van Nederland zich het paard nog heel goed herinnert."